

Puhekuplia

Puhekuplia. Kirjoituksia sarjakuvasta.
Toim. Erkki Huhtamo.
Kemin kulttuurilautakunta.

Välillä käy niinkin, että kunnallinen kulttuuribyrrokraatia pystyy tuottamaan jotakin todella onnistunuttakin. Kemin kaupungin kulttuuritoimi on siitä oiva esimerkki. Kulttuurishteeri **Heikki Porkolasta** on kehittänyt varsinainen sarjakuvashamaani jonka myllystä syntyy vuosi vuoden jälkeen yhä lennokkaampia ja lennokkaampia ajatuksia.

Ja näissä lennokkaissa ajatuksissa on yksi ero suhteessa normaalin löpinään *Ankkurin* loosipöydässä: ne myös toteutuvat. Kemin kulttuuritoimi on kyennyt näyttämään monelle kunnalle mistä tipu pissii, on mahdollista myös kulkea ajassa edellä eikä vain seuraila sitä.

Kelpo tempaus

Ehkä kaikkein merkittävin kaikista yksittäisistä sarjakuva-alan tempauksista on kuitenkin *Puhekuplia*-esseekokeelman julkaiseminen. Yli 100-sivuinen paketti on todellakin ensimmäinen varsinainen sarjakuvaa käsittelevä kirjoituskokoelma maassamme. Sarjakuvaseuran suunnitelmat ovat jääneet tähän asti aina suunnitelmiksi.

Aluksi ajatus oli vaatimattomasti saatua julkisuuteen sarjakuvatapahtumassa 1985 pidetyt esitelmät. Ne olivat moniaineksisia, teemoinaan sarjakuvan semiotiikka, antiikin maailma sarjakuvissa sekä sarjakuvan ja kirjallisuuden rajankäynti.

Kirjan toimittajan **Erkki Huhtamon** kiinnostus semiotiikkaan toi mukanaan tärkeän lisäyksen, italialaisen-professori **Umberto Econ** kirjoitukset. Huhtamo suomensi Econ varhaisen esseen *Jaska Jokusen maailma* ja laati itse laajan esittelyn Econ sarjakuvaa käsittelevistä teksteistä.

Toinen laaja kokonaisuus kirjassa on Kemissä vierailleen ranskalaisen uuden aallon piirtäjän **Serge Clercin** esittely ja hänen 13-sivuinen sarjakuvanovellinsa *Vakoojoiden pesä Alpha-Plagessa*. Clercin töitä ei olekaan aiemmin julkaistu suomeksi.

Uudet säännöt

Econ essee on vuodelta 1963, ajalta jolloin sarjakuva oli vielä lähes yksinomaan perinteistä sanomalehtisarjakuvaa. Econ mukaan sarjakuva syntyi keskelle romaanin aikakautta, joka vaatii tarinaan perinteisen juonen ja jatkuvuuden. Historiallisesti Eco on oikeassa, tähän päivään nähden ei.

Toisaalla kirjassa **Serge Clercin** esitellessään ranskalainen **Patrice Boyer** toteaa sarjakuvan päässeen 50-vuotisesta juonellisen kertomuksen ikeestä. Klassiset arkkityypit, totut sarjakuvalajit ja perinteisen kerronnan säännöt ovat korvautumassa uudenaiaisella juonen ja todellisuuden rajat rikkovalla sarjakuvalla.

Uudet teemat ja uusi kerronta ovat myös vapauttaneet valokuvan ja elokuvan luoman realismin jäljennetyistä todellisuudesta. Sarjakuva luo nyt omat sääntönsä ja maailmansa. *Puhekuplissa* **Serge Clerc** on siitä oiva esimerkki.

Econ essee ei silti ole millään lailla vanhentunut. Se tarjoaa monia oivalluksia, muistuttaa monista nyt jo itsestäänselvyyksiksi muuttuneista asioista.

Altti Kuusamon essee lyhyen päivälehtisarjan semiotiikasta kertoo, mihin Econ seuraajat ovat 1980-luvulla päässeet. Kuusamon teksti ei aina ole kovin helppolukuisia, mutta se palauttaa lukijan peruskysymysten ääreen.

Hän muistuttaa sarjakuvan lukemisen ja tulkitsemisen perussäännöistä; kyseessä on kuvan ja sanan kombinaatio jossa molempia on luettava. Tutkimalla irrallisenä vain tekstin lauseiden pituuksia ei sarjakuvasta todellakaan saada irti mitään.

Samoin päässämme on useita sarjakuvan lukemiseen liittyviä visuaalisia esikoodauksia. Osaamme tulkita poikkeamat realismista, kuvalliset viestit ja onomatopoesian sarjakuvassa. Se, ettemme sanomalehtisarjakuvassa huomioi realismista poikkeamista "virheenä", ei johdu välinpitämättömyydestämme, vaan siitä, että suhteutamme aktiivisesti yksityiskohtat kerronnan esitysehtoihin.

Edelleen Kuusamo aivan oikein huomauttaa, että sarjakuvan visuaaliseen lukemiseen liittyvä merkityserojen teko ei johdu kuvan suhteesta "todellisuuteen", vaan kuvan suhteesta sisäistämme sarjakuvan koodeihin ja lakeihin.

Valittamatta, kanonisoimatta

Erkki Huhtamon esseeseen *Umberto Eco ja sarjakuva* sisältyvä referaatti Econ artikkelista *Steve Canyonin luenta* on mainio johdatus sarjakuvan kielioppiin, lyhyt oppimäärä. Eco on kyennyt osoittamaan yhdestä sarjakuvavivusta monia merkityksiä, koodeja ja vivahteita. Vaikka esimerkiksi ovatkin monelle rutinoituneelle sarjakuvan lukijalle osin itsestäänselvyyskyisiä, ne ovat yhä kaikki kiehtovia.

Itse asiassa *Puhekuplia* on erittäin moniaineksinen kirja. Mukaan mahtuu siis vielä antiikki-teeman käsitteilyä sekä kirjailija **Pekka Kejoson** jännä, joskin osin jaaritteleva pohdinta sarjakuvan sijoittumisesta taiteiden joukkoon.

Unohtaa ei myöskään sovi *Pitoja Kirjalla*, muutaman ammattilaispiirtäjämme muistiinmerkittyä keskustelua edellisen sarjakuvakilpailun töistä. Mielenkiintoista on huomata heidän keskittyvän selvästi sarjakuvien visuaalisen puolen analyysiin, sisälön osuus ei painotu mitenkään vahvasti.

Loppuun on mahtunut **Keijo Ahlqvistin** impressionistinen tunnelmapalakooste **Kemin** viime vuoden sarjakuvapäivistä. Juttu oli hauska sekä osuva. Ajatelkaapa itse: julkaisisiko Helsingin kaupungin kulttuuritoimi kirjan jossa olisi samanlainen luonnehdinta **Raimo Ilaskivestä** ja **Harri Holkeristä** kuin Ahlqvistin jutun lopussa oleva heidän kemiläisikollegojensa kuvaus? Ajatusleikki jo riittänee luonnehtimaan reipasta kemiläishenkeä.

Kirjan toimittaneelle kaupungin siviilipalvelusmiehelle **Erkki Huhtamolle** pitäisi myöntää jonkin sortin mitali onnistuneesta ja taittoa myöten huolellisesta työstä. Tämän kirjan toimittaminen on monin verroin tärkeämpää isänmaan palvelemista kuin sen opetteleminen miten ihminen tapetaan kenttälapiolla.

Parasta kirjassa on perusasenne. Sarjakuvaa käsitellään oman itsensä, anteeksi pyytelemättä ja pyrkimättä aiheen kanonisointiin. Jään odottamaan seuraavaa vuosikertaa.

Heikki Jokinen